

## DOKUMENTUM

### BEVEZETŐ

*Lukács: Hvosztizmus és dialektika c. művéhez*

Egy eddig publikálatlan, ismeretlen, német nyelven írt Lukács-tanulmány magyar fordítását közöljük az alábbiakban. (Az eredeti német szöveg külön jelent meg folyóiratunk kiadásában.) A *Chvostismus und Dialektik* című írás – a szövegben idézett művek megjelenési adataiból kikövetkeztethetően – 1925 vagy 1926 folyamán keletkezett Bécsben, a *Lenin*-tanulmány (1924) után és olyan jelentős recenziók szomszédságában, mint a Lassalle-levelezést vagy Moses Hess írásait elemző szövegek. Föltűnő, hogy Lukács erről az írásáról sehol sem tesz említést későbbi visszaemlékezéseiben. Az a munka, amelyről a *Történelem és osztálytudat* új kiadásához 1967-ben írt előszavában („Marxista fejlődésem – 1918–1930”) mint elkallódott írásról beszél („a kézirat időközben veszendőbe ment”), aligha lehet azonos a jelen tanulmánnyal, mivel az elveszettnek minősített szöveg – Lukács közlése szerint – *azután* keletkezett, hogy már Moszkvában megismerkedett Marx *Gazdasági-filozófiai kézírataival*. Az itt bemutatott – egy kis könyvnyi terjedelmű – tanulmány amúgy sem „előlről kezdés”, hanem sokkal inkább utódvédharcnak tekinthető, amelyben a szerző a *Történelem és osztálytudat*ot védelmezi fulmináns szenvedéllyel, olyan kontrahensek ellenében, mint Rudas László és Abram Deborin. A *Történelem és osztálytudat a húszas évek vitáiban* című négykötetes dokumentum-gyűjtemény, amely Krausz Tamás és Mesterházi Miklós szerkesztésében jelent meg 1981-ben a „Filozófiai Figyelő Évkönyve”-ként, a *Történelem és osztálytudatra* vonatkozó széles körű reflexiókat közvetíti, de akkor még nem volt ismeretes, hogy Lukács a kritikákkal szemben írásban is védekezett.

E „féloldalas” polémia kiélezett politikai légkörben bontakozott ki, a Komintern V. kongresszusa (1924 június–július) után. A kongresszus során hangzott el Zinovjev ismert kirohanása a „professzorok”, köztük Lukács ellen. Rudas és Deborin Lukács-bírálatát dokumentálhatóan a kongresszusi előkészületek folyamatába illeszkedett. A későbbi szakirodalomban történtek kísérletek rá, hogy ezt az alkotói fázist illetően enyhítsék az „ultraradikalizmus” stigmájának Lukácsra nehezedő súlyát; ő maga is úgy emlékezett az említett „Előszó”-ban, hogy a *Blum-tézisek* (1928/29) előterében elméleti pozíciói átgondolására érzett késztetést. A *Hvosztizmus és dialektika* ezzel szemben arról tanúskodik, hogy 1925–26-ban még lényegében a régi platformon állt, talán még hangsúlyozottabban tartotta magát a „hozzárendelt osztálytudat” elméletéhez, s továbbra is

ragaszkodott a természet dialektikájáról szóló engelsi megfogalmazások kritikájához, noha ezt most már rugalmasabb és árnyaltabb formában tette. A „hvosztizmus”-tanulmány mindenesetre annak dokumentuma, hogy Lukács a „forradalom után” szituációjában, az V. Komintern-kongresszus után fölerősödő bürokratikus konszolidáció légkörében sem volt hajlandó a realitásokkal való megalkuvásra, hanem — ha most már valóban végképp „megkésve” is — továbbra is a forradalmi messianizmus vagy messianisztikus forradalmiság ideológiáját vallotta. Akárhogy is van: a most napvilágra került Lukács-tanulmány jelentős mérföldkő Lukács szellemi fejlődésében a húszas évek közepén.

A kézirat (pontosabban: gépirat) fölfedezésére a magyar–orosz irodalomtudományi együttműködés keretében került sor. A kutatási program résztvevői: Illés László az MTA Irodalomtudományi Intézete, valamint V.T. Szereda és A.Sz. Sztükalin az OTA Szlavisztikai és Balkanisztikai Intézete részéről. (A magyar kutató munkáját a Miskolci Egyetem, a Magyar Lajos Alapítvány, és az OTKA is támogatta.) A kutatási projektum célkitűzése: mindazon publikálatlan dokumentumok összegyűjtése és kiadásra előkészítése, amelyek Lukács György politikai és tudományos tevékenységével kapcsolatban az egykori Szovjetunióban keletkeztek, és most — a legkülönbözőbb orosz archívumokban — hozzáférhetővé váltak. A Lukács Györgytől származó és a reá vonatkozó anyagok összegyűjtéséről van tehát szó, időbelileg a húszas évekkel kezdődően és egészen a szovjet impérium összeomlásáig.

A gépiratot (amelynek külső leírását a szöveget követő általános jegyzet tartalmazza) az SZKP KB és a Komintern egyesített kéziratára (RCHIDNI = Rosszijszkij Centr Hranenija i Izucsenija Dokumentov Novejszej Isztorii, Moszkva) őrzi; jelzete: Fond 347, op. 1. delo 188. Az anyag az egykori Lenin-Intézet irattárából került az SZKP KB archívumába ill. jelenlegi őrzési helyére. Lukács írását Bécsből esetleg egyenesen a Lenin-Intézetbe, vagy valamely más intézményhez vagy szerkesztőségbe küldte. A kéziratot fedő borítón ceruzairással a következő szöveg olvasható: „Megsemmisítendő? Egy zsörtölődő értelmetlen írása, az illető nem mondja ki világosan és egyenesen a véleményét. — 1941. okt. 31. Podvojszkij.” (Nincs kizárva, hogy a följegyzés abból az alkalomból keletkezett, midőn az intézetet a háborús események következtében evakuálták.) A német eredeti szövegnek és magyar fordításának Magyarországon, a *Magyar Filozófiai Szemle* által történő első publikálását 187/4. sz. alatt 1996. február 21-én engedélyezte dr. Kirill Mihajlovics Anderson, az archívum igazgatója.

Illés László